

Slovenská literatúra po roku 1945

- v 50. rokoch – nepriaznivá kultúrno-politická situácia na Slovensku
 - pod tlakom **ideológie marxizmu**
 - po r. 1948 je **socialistický realizmus** jediná a najdokonalejšia metóda a jediná podoba literatúry
 - nezodpovedajúce totalitnému modelu sa **spochybňuje**, znehodnocuje, prehliada
 - dobré je len to, čo vydávali čs. vydavateľstvá a čo ideológovia nespochybnili, podieľajú sa na vytváraní **kultu osobnosti** - slúžili ideológii, ktorú presadzovala komunistická strana a moc, **nie umeniu**
 - experimenty sú považované za nános buržoáznej ideológie –
 - **cenzúra, redakčné úpravy**
 - učebnica dejín literatúry – príklad pavezdeckého relativizmu

Delenie:

1. **REŽIMISTICKO - REPREZENTATÍVNA ČASŤ OFICIÁLNEJ LITERATÚRY** – Plávka, Mihálik, Lajčiak, Horov, Kostra, Hečko, Mináč, Krno, Jašík, Ballek, Solovič, Králik, Záhradník, (Pozor na ich hodnotenie! Mnohí – umelecké hodnoty!) - schematické básnické knihy vytvorili aj talentovaní básnici ! (napr.: J. Kostra *Na Stalina*, P. Bunčák *Pierkom holubice*)
2. **ODMLČANÍ** – Jesenský (kvôli veku), Smrek a Lukáč kvôli duchovnej orientácii, J. Barč Ivan, J. Silan, J. Švantner...
3. **NADREALISTI, NATURISTI** - dali sa na cestu rekonštrukcie
4. **KATOLÍCKA MODERNA** – jediná sa pridrižovala svojho programu, neskôr sa odmlčala, ustúpila zo svojich pozícií alebo mnohí emigrovali
5. **EMIGRÁCIA** – S. Mečiar, J.C. Hronský, R. Dilong, K. Strmeň, V. Beniak, A. Žarnov, L. Mňačko, F. Vnuk, M. Šprinc, G. Zvonický, J. Blažková, L. Lahola

- za **rozhodujúce podnety** na novú vývinovú etapu – vstup **Milana Rúfusa** do literatúry zbierkou *Až dozrieme* (1956) a v 1959 **Miroslava Válka** zbierkou *Dotyky*, **Alfonz Bednár** zbierka poviedok Kolíska
- Rúfusova obraznosť čerpala väčšmi z tradičného sveta slovenského človeka, reprezentovaného vidieckym životom, prácou na poli, v prírode a básnik sa nechal inšpirovať aj ľudovou slovesnosťou
- Váľkova metaforika výraznejšie odrážala vedomie človeka modernej civilizácie
- Rúfus i Válek **odmietli** stvárňovať kolektivistickú problematiku, oslavovať víťazstvo socialistickej cesty!
- od vstupu Rúfusa a Válka - výrazný ústup od schematických básnických kníh, presadzuje sa hľadanie nových tematických i výrazových možností

MLADÁ TVORBA

- **časopis** (vychádzal od 1956 do 1970 – jeho vydávanie z politických dôvodov zastavené), ktorý priniesol do literatúry nové mená, označované ako **GENERÁCIA 56** (tí, ktorí vstupujú do literatúry v 60-tych rokoch:

1) 1958 - tzv. TRNAVSKÁ SKUPINA alebo **konkretisti, expresívni senzualisti** – tvorili básnici **Ján Stacho, Eubomír Feldek** (jediný zo Žiliny), **Ján Ondruš, Jozef Mihalkovič** a **Ján Šimonovič**. (Dávajú sa dokopy na VŠ)

- J. Mihalkovič: „*Začali sme cítiť tarchu starých básnických postupov, ktoré nám pripomínajú trojkolku medzi autami.*“

- nepociťovali potrebu vyrovnávať sa, polemizovať so schématicizmom
- proklamovali požiadavku zmyslovej konkrétnosti, práva na experiment, dôraz na metaforu a prihlásili sa k avantgardným európskym básnickým smerom – hlavne poetizmu a nadrealizmu
- kým Rúfusova a Váľkova poézia stavala na myšlienkovom jadre, poézia konkretistov kládla dôraz na sugestivnosť básnického obrazu, metaforiku, zret'azenie asociácií (predstav), pestrosť významov, pričom objektom básne akoby sa neraz stával samotný jej jazyk

2) 1964 – OSAMELÍ BEŽCI – **Ivan Laučík, Ivan Štrpka** a **Peter Repka**

- manifesty: *Návrat anjelov* – „*Vojna je pre našu generáciu rovnako abstraktný pojem, ako komunizmus.*“

Prednosti trojnohých slávikov – odmietal oficiálne hodnoty (konkrétne A. Plávku) – „*Neexistuje pre nás tento literárny historiou sa plahočiaci zástup zvaný slovenská poézia.*“ - na milosť vzal, hoci s výhradami, iba M. Váľka a konkretistov

- odmietnutie zasahovania ideológie do literatúry
- prezentovali sa skutočne novou, originálnou poetikou, dokázali sa však odlišiť aj jeden od druhého, rozvíjali básnickú polyfóniu a viacvýznamovosť, poéziu chápali ako sebavyjadrenie

3) PROZAICI - Anton Hykisch, Peter Jaroš, Tatarka, Mňačko (zo „štátnych spisovateľov“ opäť tvoriví autori), **Johanides, Jaroš** (prvky antirománu v slovenskej próze), **Sloboda, Vilikovský, Dušek, Mitana, Pankovčín** (náznaky postmoderny)

Význam Mladej tvorby:

1. Úsilie Generácie '56 sa orientovalo na **deštrukciu** prežitých predstáv o funkcii a úlohe literatúry z päťdesiatych rokov a na nové čítanie diel a hierarchizáciu hodnôt súdobej slovenskej literatúry. To nepochybne vyvolávalo nervozitu a obavy v staršej literárnej generácii, ktorá si v polemických stretoch vypomáhala aj neliterárnou, preideologizovanou argumentáciou.
2. I *keď* Generácia '56 s výnimkou trnavskej skupiny nikdy nevystupovala s programovými manifestmi, v literárnej tvorbe i v jej literárnokritickom reflektovaní ju spájali prinajmenšom dva programové ciele. Chcela zobrazit' svojho súčasníka **bez akejkoľvek prímеси ružovej alebo čiernej farby** a venovať pozornosť najmä **morálnym stránkam** vtedajšieho spoločenského života. Pritom si uvedomovala, že sa jej to môže podariť iba za predpokladu, ak zladí krok s literárnym vývinom vo svete.
3. Generácia '56 bola skutočne prvá generácia, odchovaná povojnovými pomermi. Neprichádzala s politickou oponentúrou, i keď z nej bola podozrievaná. V prevažnej väčšine pokladala všeobecne platné spoločenské ideály za svoje, chcela ich však **zbavit' nánosu deformácií a lží**. Cítila sa súčasťou spoločnosti a pokladala za svoju povinnosť verejne sa v nej angažovať, hoci - ako je už kľatbou slovenskej literatúry - na svoje politické postoje - časť po roku 1968, časť po roku 1989 - doplatila.
4. Kultúrno-politický a literárnoestetický priestor, ktorý táto generácia vydobyla, v ďalších rokoch nepochybne poslužil na široký a frontálny nástup nových generačných vln, ktoré najmä v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch dovľišli kvalitatívnu premenu slovenskej literatúry.

-2. polovica 60. rokov – politické uvoľnenie predznamenávajúce tzv. Pražskú jar

- v tom čase - do literatúry vstupujú aj ďalší významní básnici, ktorí sa vyvíjajú mimo spomenutých zoskupení:

Mikuláš Kováč, Ján Buzássy, Lýdia Vadkerti-Gavorníková, Kamil Peteraj, Marián Kováčik, Vojtech Kondrót, Štefan Strážay, Peter Gregor, Štefan Moravčík a ďalší

- po obsadení Československa vojskami Varšavskej zmluvy a nástupe tzv. normalizácie niektorí spisovatelia nesmeli publikovať: vytratili sa Ivan Kupec, Ivan Laučík, Peter Repka – emigroval do Nemecka (dodnes) a odmlčali sa Ivan Mojík, Ivan Štrpka a ďalší

- napriek novým ideologickým tlakom však vznikali aj kvalitné básnické diela Jána Švantnera, Milana Richtera, Daniela Heviera a iných

- 80. roky – otvára sa priestor na slobodné sebvýjadrovanie, spoločenskú kritiku, revoltu (**Jozef Urban *Malý zúrivý Robinson*, 1985; Ivan Kolenič *Prinesené búrkou*, 1986**), do literatúry sa vrátili Ivan Kupec a Ivan Laučík, po zmene politického systému aj Peter Repka a ďalší, nástup novej básnickej generácie –

Barbarskej generácie (Ján Litvák, Kamil Zbruz, Adrijan Turan, Ivan Kolenič, Róbert Bielik)

- a ďalších – **Peter Maczsovský, Mila Haugová, Stanislava Chrobáková, Rudolf Jurolek,...**

GENERÁCIA 60 – termín, ktorý označuje skupinu autorov narodených v 60-tych rokoch – **Barbarská generácia, V. Pankovčín, P. Rankov, V. Balla, J. Urban, M. Kasarda, ...**

Najsúčasnejšia próza – **Máriuš Kopcsay, P. Rankov, Peter Krištúfek, V. Klimáček, ...**